

Paweł Franczak
Uniwersytet Jagielloński

MISJA DYPLMATYCZNA THOMASA BODLEYA DO KRAJÓW NIEMIECKICH I DANII W 1585 R. NA TLE POSELSTW DANIELA ROGERSA (1585 I 1588) ORAZ JOHNA SKEENA I WILHELMA STEWARTA (1590)

Abstract

LATE-ELIZABETHAN DIPLOMATIC MISSIONS: A STUDY COMPARING
THE LEGACIES OF THOMAS BODLEY, DANIEL ROGERS, JOHN SKEEN,
AND WILLIAM STEWART TO THE COURTS OF THE HOLY ROMAN
EMPIRE AND THE KING OF DENMARK

Sir Thomas Bodley is not known well in and outside England, unless one studies the history of libraries and correctly ties him with the eponymous Oxford library, the Bodleian. Nevertheless at the end of 17th century he experienced a brief moment of prominence as an English diplomat heading an embassy to the Holy Roman Empire and the Kingdom of Denmark. No less important were three other diplomats, sent by Queen Elisabeth I soon after him: Daniel Rogers, William Stewart and John Skeen. This article examines those four diplomatic missions, with stress put on the legacy of Thomas Bodley's endeavours, which marked a new era in Anglo-German diplomatic relations. The author analyses the differences in the dispatches and reports written by these Elizabethan diplomats.

Key words: Thomas Bodley, diplomacy, embassy

Słowa kluczowe: Thomas Bodley, dyplomacja, ambasada

Na kartach historii często zapisują się osoby nieco mniej znane, których udział w istotnych wydarzeniach można uznać za pośredni. Z pewnością do takich osób zalicza się Thomas Bodley – angielski dyplomata oraz człowiek odpowiedzialny za odnowienie biblioteki

uniwersyteckiej w Oxfordzie (tzw. Bodleian Library)¹. Ponadto warto wskazać trzech innych dyplomatów, którzy dzięki pozostawionym przez siebie dziełom dali wgląd potomnym w relacje angielsko-duńskie i niemiecko-angielskie. Mowa tutaj o Danielu Rogersie, Johnie Skeenie oraz Williamie Stewarcie. Celem niniejszej pracy jest wskazanie różnic w opisach misji dyplomatycznych, które pozostawili wyżej wspomniani autorzy. Wykorzystane w niniejszej pracy materiały: poczta dyplomatyczna Thomasa Bodleya, dziennik Johna Skeena i Williama Stewarta oraz traktat Daniela Rogersa poświęcony relacjom angielsko-duńskim rzucają nieco więcej światła na stosunki Anglii z państwami Europy Centralnej i Północnej w latach 1585-1590.

Na samym początku warto przedstawić krótki rys biograficzny protagonisty niniejszych rozważań Thomasa Bodleya, który jako postać mniej znana szerszemu gronu odbiorców zasługuje na kilka słów wprowadzenia.

Thomas Bodley urodził się 2 marca 1545 r. w hrabstwie Devon, w mieście Exeter. Jego ojcem był angielski fanatyk religijny wyznania reformowanego John Bodley, natomiast matką Joan z domu Hone. Po objęciu tronu przez Marię Tudor rodzina Bodleyów, chcąc uniknąć dalszych prześladowań religijnych, udała się do Rzeszy w 1555 r. We Frankfurcie doszło do podziału wśród angielskich protestantów i już w maju 1556 r. przyszły dyplomata udał się do Genewy, gdzie pobierał nauki w dziedzinie teologii u Teodora Bezy. Ponadto Thomas Bodley, uczęszczając na zajęcia w Akademii Genewskiej, poznał łacinę, grekę oraz język hebrajski, co z pewnością było dobrym wstępem do jego dalszej edukacji².

Już w 1559 r. Bodley wraz z rodziną powrócił do ojczyzny. W tym samym roku został studentem Uniwersytetu w Oxfordzie, na którym cztery lata później uzyskał tytuł bakałarza. Zasłynął z wybitnych osiągnięć w dziedzinie tłumaczeń z języka hebrajskiego, dzięki czemu był szerzej znany również poza murami Alma Mater³. W 1566 r. Bodley uzyskał stopień mistrzowski i do 1576 r. był blisko związany z uczelnią⁴.

W tym samym roku Anglik wyruszył w podróż po Europie, pragnąc poznać jak najwięcej języków. W latach 1576-1580 odwiedził Francję, Rzeszę i Italię – w dwóch ostatnich miejscach nauczył się biegle posługiwać językami: hiszpańskim, włoskim oraz francuskim, co – jak miało się okazać – było niezwykle istotnym atutem w rozwoju jego kariery⁵.

Pierwszą poważną misję dyplomatyczną Thomas Bodley rozpoczął w maju 1585 r. Wtedy, z rozkazu królowej Elżbiety I, przybył do Hamburga⁶. Angielski dyplomata otrzymał

¹ W.H. Clennell, *Bodley Sir Thomas*, [w:] *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford 2004, s. 1, 4-6.

² *Ibidem*, s. 1-2; T. Bodley, *The Life of Sir Thomas Bodley Written by Himself*, Edinburgh 1894, s. 1-2.

³ W.H. Clennell, *op. cit.*, s. 2.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, s. 2-3.

⁶ T. Bodley, *op. cit.*, s. 4-5; From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 07 May 1585, TNA, SP 81/3/69 f. 69r-70v, DCB/001/HTML/0079/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0079.xml (dostęp: 1 XI 2021).

list od sir Francisa Walsinghamu skierowany do księcia Holsztynu. Wiedząc, że wspomniany władca przebywa dwa dni drogi od miasta i że nie jest w stanie dostarczyć mu listu królowej, uznał, że będzie się trzymał swoich instrukcji, i postanowił wyruszyć do Brunszwiku, a następnie do Danii. List do księcia Holsztynu zamierzał dostarczyć po odbyciu poselstw do wspomnianych państw⁷.

W Hamburgu Bodley wszedł we współpracę z angielskim kupcem Valentinem Palmerem, który miał przekazywać mu listy od królowej i jej doradców. Ponadto emisariuszowi udało się uzyskać informacje o wojsku przebywającym na terenie wspomnianego miasta. Siły wojskowe miały liczyć 7800 koni oraz być opłacone z francuskich pieniędzy. Dowódcami wojsk byli najemnicy, natomiast żołnierzami – prości ludzie. Bodley wspomina również w swojej korespondencji o śmierci biskupa Bremy, który był opłakiwany przez miejscową ludność⁸.

Przytoczone w liście angielskiego dyplomaty informacje zdają się niepewne. Autor nie podał ich źródła, stwierdził jedynie, że zdobyte przez niego dane są z całą pewnością prawdziwe. Ponadto informacje o wojskach i ich rzekomym związku z Francją opierają się jedynie na jednej przesłance – monetach, w jakich żołnierze otrzymali zapłatę. Ponadto Bodley przekazał informację, która na początku jego podróży miała znikome znaczenie: dotyczącą reakcji miejscowej ludności na śmierć biskupa⁹.

Następnym przystankiem w podróży Bodleya po krajach niemieckich był dwór księcia Brunszwiku. Angielskiemu dyplomacie nie udało się tam pozyskać znaczących informacji. W swoim liście do lorda Burghleya informował o tym, że kwestie zawiązania protestanckiej koalicji oraz powstrzymywania wojsk niemieckich przed wymarszem do Francji są torpedowane przez elektora saskiego. Wspomniany monarcha nie zgadzał się na postulaty zaprezentowane przez posła Elżbiety, ponieważ obawiał się reakcji cesarza. Za przykładem saskim poszli pozostali książęta Rzeszy. Pewną pomoc Bodley otrzymał od księcia Brunszwiku, który obiecał przekazać listy królowej angielskiej elektorowi saskiemu oraz sam napisał list mający przekonać opornego monarchę¹⁰.

13 maja do angielskiego posła w mieście Wolfenbüttel dotarło trzech emisariuszy księcia Brunszwiku: doktor Ulser, porucznik Ive oraz Otto van Heim. Otoczeni świętą wymienili uprzejmości z angielskim dyplomatą i zaprosili go (z polecenia księcia) do domu kanclerza Francisa Mutzettina. Bodley spędził następne kilka dni na rozmowach z doradcami księcia¹¹.

⁷ From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 07 May 1585...

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ From: Thomas Bodley To: Lord Burghley, 31 May 1585, BL, MS Cotton Galba D IX f. 47r-v, DCB/001/HTML/1108/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_1108.xml (dostęp: 1 XI 2021).

¹¹ From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 31 May 1585, TNA, SP 81/3/74 f. 190r-194v, DCB/001/HTML/0080/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0080.xml (dostęp: 1 XI 2021).

Kolejne spotkanie radnych z Bodleyem odbyło się 23 maja. Wówczas doktor Ulser przekazał angielskiemu dyplomacie odpowiedź księcia Brunszwiku. Wspomniany monarcha zgodził się spełnić wszelkie życzenia Jej Królewskiej Mości, o ile będzie to możliwe. Ponadto zobowiązał się do wysłania listów Wilhelmowi IV oraz elektorowi brandenburskiemu z prośbą o dołączenie do koalicji protestanckiej. Swoje zaangażowanie w tę sprawę potwierdził obietnicą, iż utrudni żołnierzom znajdującym się na terytorium jego księstwa wychództwo na terytorium ogarniętej przez wojnę Francji. W kwestii finansowania sojuszu Juliusz brunszwicki przekazał Bodleyowi, że nie jest w stanie wesprzeć wspomnianej idei żadnymi środkami. Niemiecki monarcha jako miejsce spotkania książąt Rzeszy zaproponował Halberstadt, a datę – 17 lipca¹². Następnie angielski dyplomata wraz z Ottonem van Heimem udał się do klasztoru w Riddaghausen, gdzie spędził noc. Już nazajutrz wyruszył w stronę Lubeki, do której dotarł 26 maja¹³.

Poza zreferowaniem słów księcia oraz jego doradców Bodley w swoim liście zawarł również własne przemyślenia o sytuacji, którą zastał w Brunszwiku. Zdaniem angielskiego dyplomaty rada książęca, jak i sam monarcha nic nie wiedzieli o sile przeciwnika we Francji (Gwizjuszach). W czasie pobytu w mieście Wolfenbüttel Bodley usłyszał kazanie potępiające francuskich hugenotów¹⁴. Po wspomnianym incydencie chciał dowiedzieć się od doradców książęcych, którzy słuchali tej przemowy, ilu ludzi dołączyło do wojsk Gwizjuszów we Francji. Nie potrafili odpowiedzieć na to pytanie, co argumentowali tym, że żołnierze na terytorium Brunszwiku nie byli zgrupowani w oddziały¹⁵.

13 maja w mieście Wolfenbüttel Bodley odbył również rozmowę z posłem elektora saskiego Andreasem Paulim¹⁶. Poprosił go o przekazanie jego panu, iż nie jest w stanie stawić się w Dreźnie, gdyż ma do wypełnienia dalszą część misji. Dyplomata Augusta saskiego zgodził się delikatnie przekazać swojemu władcy słowa Anglika¹⁷.

Przytoczone wyżej wydarzenia oraz działania Thomasa Bodleya przyniosły wymierne korzyści jeszcze przed osiągnięciem dalszego celu jego podróży – Kopenhagi. Udało się pozyskać przyjazną reakcję księcia Brunszwiku na propozycję królowej. Emisariusz Elżbiety I wykazał się taktem oraz spostrzegawczością. W swoich listach nie tylko zawarł wyniki prowadzonych przez siebie negocjacji, lecz również drobiazgowo odnotowywał wieści o żołnierzach przemieszczających się po krajach Rzeszy, które odwiedził. Ponadto zbierał nie mniej istotne dane o sytuacji politycznej w Bremie i Brunszwiku. Dość obszerna relacja

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

napisana w Lubece 31 maja 1585 r.¹⁸ jest świadectwem rzetelności angielskiego dyplomaty, który występował na niemieckim dworze w dwóch rolach – jako wysłannik i szpieg.

8 czerwca 1585 r. Thomas Bodley przybył do Kopenhagi, gdzie dowiedział się o powrocie króla Danii Fryderyka II z Norwegii i jego pobycie w miejscowości Helsingør. W stolicy pozostał dwa dni, ponieważ jego wizyta musiała zostać poświadczona przez królewskiego skarbnika. W międzyczasie poseł Elżbiety I napisał list (dołączając pismo Walsinghama) do kanclerza duńskiego króla przebywającego na terenie Funlandii. 10 czerwca w otoczeniu większości dworu i ambasadora Norymbergi król Danii przyjął Bodleya¹⁹. Na samym początku rozmów angielski dyplomata przekazał władcy pozdrowienia od królowej Elżbiety I oraz zapytał o pomyślność rodziny królewskiej i państwa duńskiego²⁰. Następnie Fryderyk wraz z kanclerzem Henrykiem Rameliusem przeczytali list od królowej Anglii i odbyli krótką naradę. Później Bodley otrzymał odpowiedź od wspomnianego kanclerza, iż król wdzięczny jest za przekazane wieści oraz ustosunkuje się do wiadomości zawartej w liście najszybciej, jak będzie to możliwe²¹.

W ramach podziękowania za służbę król Danii zaprosił Anglika na ucztę i zaproponował mu miejsce przy stole tuż obok siebie. W czasie uroczystej kolacji Bodley ponownie zaprosił Fryderyka II Oldenburga do swojej ojczyzny, na co ten przystał. Po wspomnianej uczcie nie odbywały się żadne oficjalne rozmowy. Poseł Elżbiety I dowiedział się (od „bardzo zaufanych osób”²²), że przez pozostałą część wieczoru Fryderyk mówił jedynie o planach wyjazdu do Anglii²³.

Następnego dnia Bodley otrzymał zaproszenie wysłane przez kanclerza (a zaoferowane przez króla) na obiad oraz mszę świętą. Niedługo później przybyła eskorta, która odprowadziła Anglika na zamek. Pastor odprawił nabożeństwo po łacinie, co było osobistym życzeniem króla, aby również Bodley mógł w nim uczestniczyć. Następnie król wraz z posłem udali się na posiłek, podczas którego Anglik ponownie zajął honorowe miejsce. Co istotne, tuż przed uroczystościami odbyła się krótka rozmowa dyplomaty z władcą. Ten drugi stwierdził, że nie widzi zbyt dużych szans na realizację prośb królowej Elżbiety. Ponadto poprosił Bodleya o pozostanie jeszcze kilka dni, by dać ostateczną odpowiedź²⁴.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 28 June 1585, TNA, SP 75/1/55 f. 127r-130v, DCB/001/HTML/0612/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0612.xml (dostęp: 1 XI 2021).

²⁰ Oczywiście powyższy zabieg był czystą kurtuazją. Ponadto miał dostarczyć Bodleyowi (w pewnym stopniu) informacji o sytuacji politycznej Danii. Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Zapewne opisana przez Bodleya chęć wyjazdu króla była ściśle powiązana z ilością alkoholu, jaką monarcha wypił podczas uczty. Ibidem.

²⁴ Ibidem.

Następnego dnia Bodley został zaproszony do zamku królewskiego. Henryk Ramelius przekazał mu, że król zgadza się w dużym stopniu z postulatami królowej, lecz został pozbawiony złudzeń co do planu utworzenia niemieckiej koalicji protestanckiej i skupia się bardziej na ochronie granic własnego państwa²⁵.

16 czerwca Bodley opuścił Helsingør. Otrzymał dwóch przewodników, którzy mieli poprowadzić go aż do Hamburga. Po 10 dniach podróży dotarł do celu²⁶.

Poselstwo Bodleya do króla Danii niestety zakończyło się częściową porażką. Nie przyniosło oczekiwanych rezultatów. Monarcha, mimo okazania honorów dyplomatycznych, nie był zdecydowany przystać na propozycję utworzenia wraz z Anglią i pozostałymi monarchami wspólnego frontu przeciwko rosnącej w siłę katolickiej faksji Gwizjusów. Zabiegi dyplomatyczne podjęte przez Bodleya były w pełni wystarczające do wypełnienia misji. Sumiennie realizował polecenia królowej Elżbiety I mimo świadomości, że podejmowane działania mogą nie przynieść spodziewanego rezultatu. Przykładem takiego zachowania było przekazanie królowi Danii wieści o pretensjach Henryka Gwizjusza do tronu duńskiego²⁷.

Król Fryderyk II uzależnił swój akces do ogólnoniemieckiej federacji państw protestanckich od odpowiedzi pozostałych książąt Rzeszy, ponieważ wyciągnął wnioski z błędów popełnionych podczas pierwszych lat swojego panowania. Należy pamiętać, że w latach 1563-1570 Dania była zaangażowana w I wojnę północną²⁸. Mimo starannego przygotowania do działań wojennych skarb państwa już w 1564 r. znajdował się w opłakanym stanie. Król starał się podnosić podatki oraz nakładać nowe, jednak nie przynosiło to oczekiwanych rezultatów²⁹. Działania powołanego na stanowisko ochmistrza wygnanego wcześniej Pedera Oxe poprawiły sytuację finansową królestwa i umożliwiły osiągnięcie porozumienia z głównym przeciwnikiem Danii, Szwecją, w 1570 r. na mocy traktatu szczecińskiego³⁰. Państwo Oldenburgów podnosiło się po – jak zauważył Władysław Czapliński – „niepotrzebnej wojnie” latami. Udało się uratować finanse królestwa dzięki wspomnianym działaniom ochmistrza oraz sprzyjającej gospodarce ogólnoeuropejskiej i wysokiemu popytowi na produkty rolne, które Dania dostarczała w drugiej połowie XVI w. w Niderlandom³¹. Nie dziwi zatem niechęć króla

²⁵ Odpowiedź króla była bardzo zbliżona do tej, którą Bodley usłyszał u księcia Juliusza. Zdecydowaną różnicą był fakt, iż Fryderyk otwarcie przyznał, że nie widzi zbyt wielkich szans na realizację planu Elżbiety. Monarcha (tak samo jak wspomniany książę) stwierdził, że kwestia dołączenia do sojuszu państw protestanckich będzie zależała od głosu pozostałych książąt Rzeszy. Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ K. Górski, W. Czapliński, *Historia Danii*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965, s. 181.

²⁹ Ibidem, s. 182.

³⁰ Ibidem, s. 183.

³¹ Ibidem, s. 183-184.

Fryderyka II do włączenia się w szeregi koalicji państw protestanckich i cierpliwe oczekiwanie na rozwój wypadków przed udzieleniem ostatecznej odpowiedzi angielskiej królowej.

Z Hamburga Bodley udał się w kierunku Wolfenbüttel³². Emisariusz królowej spotkał doradców monarchy na przedmieściach. Poinformowali go oni, by wszelkie sprawy, które ma do ich władcy, spisał. Następnie ludzie księcia zaproponowali, że wyślą pismo do angielskiego dyplomaty wraz ze swoimi listami polecającymi, które umożliwią mu szybsze załatwienie sprawy³³.

Więści od księcia Juliusza Bodley otrzymał 16 lipca. Monarcha zyskał opinie większości elektorów dotyczące utworzenia koalicji protestanckiej, jednak wciąż czekał na odpowiedź jednego z nich. Ponadto książę poprosił Anglika o pozostanie w Brunzswiku do końca miesiąca³⁴. Poza prośbą o zachowanie cierpliwości władca zapewnił dyplomatę, że zebrani w Netzing książęta obradują w „dobrym celu”³⁵.

Poza sprawami politycznymi Bodley opisał również sytuację religijną w Brunzswiku. Będąc gościem Chemmusa (głównego pastora miasta), skrzętnie nakreślił stosunek duchownego do ludzi wyznania genewskiego. Wspomniany kapłan miał zachęcać władze miejskie i państwowe do wypędzenia kalwinistów z ich domów. Ponadto Chemmius wyzywał do nienawiści wobec wrogów oraz uznawał ich za osoby, które wprowadzą do świata chrześcijańskiego błędy islamu³⁶.

Mimo negatywnego stosunku do poglądów Chemmusa Bodley starał się zbadać, czy byłoby możliwe współdziałanie anglikanów i brunszwickich luteranów w walce z papizmem. Duchowny stwierdził, że mógłby przekonać swoich braci oraz nawet monarchę do tego projektu. Swoje spostrzeżenia Anglik zakończył stwierdzeniem, że przy odrobinie cierpliwości i użyciu kłamstw istniała szansa na „przekonanie” luteranów z Brunzswiku do poparcia sprawy utworzenia ligi protestanckiej³⁷.

Ostatni list przygotowany przez angielskiego dyplomatę ma datę 27 lipca 1585 r. Thomas Bodley poinformował w nim Walsinghama o tym, iż dalej nie ma wieści ani od księcia Juliusza brunszwickiego, ani od pozostałych władców Rzeszy. Pewną nadzieją

³² From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 17 July 1585, TNA, SP 81/3/77 f. 200r-201v, DCB/001/HTML/0083/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0083.xml (dostęp: 1 XI 2021).

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Bodley wspomniał tylko o spotkaniu książąt i o tym, że zakończyło się ono z powodu choroby księcia Saksonii. Nie napisał wprost, czego dotyczyło, lecz zapewniał Walsinghama o świadomości jego celu. Dyplomata obawiał się ujawnienia tej informacji, ponieważ w Brunzswiku nie miał zaufanego człowieka, który mógłby dostarczyć wiadomość do Anglii. Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

napawało Anglika spotkanie króla Danii z częścią władców niemieckich w Meklemburgii³⁸. Angielski dyplomata obiecał, że jeśli podczas negocjacji z księciem Juliuszem (który miał przybyć do Wolfenbüttel 28 lipca) będzie sposobność, napisze listy do reprezentantów króla Fryderyka II³⁹. Ponadto ponownie odbył rozmowę z Andreasem Paulim, by dowiedzieć się od wysłannika elektora saskiego o decyzjach jego pana oraz innych książąt. Wspomniany emisariusz nie mógł lub nie chciał przekazać Anglikowi żadnych wieści⁴⁰.

Poza spisaniem wyników swoich działań Bodley informował również doradcę królowej Elżbiety o zmianach politycznych w Rzeszy. Do takich informacji można zaliczyć zawiadomienie o wyborze Jana, syna księcia Holsztynu, na biskupstwo bremeńskie. Ponadto dyplomata poinformował Walsinghama o ślubie zawartym między synem księcia Brunswiku-Wolfenbüttel a córką elektora saskiego⁴¹.

Poselstwo Bodleya zakończyło się na początku września⁴². Książęta Rzeszy nie doszli do porozumienia i niemożliwa była organizacja armii niemieckich protestantów, którzy byliby w stanie wspomóc Henryka Nawarskiego w próbie zdobycia tronu oraz walczących z Hiszpanami Holendrów⁴³. Poselstwo Bodleya należy uznać za połowiczny sukces. Mimo braku osiągnięcia zasadniczego celu, jakim było sformowanie wojsk niemieckich książąt pod jednym sztandarem w walce z katolikami, udało się angielskiemu dyplomacie przygotować solidny grunt pod dalsze działania dyplomatyczne poprowadzone przez lorda Wiloughby'ego i Horacego Palaviciniego⁴⁴.

W latach 1585 oraz 1588 Elżbieta I wysłała innego dyplomata, który – podobnie jak późniejszy fundator biblioteki w Oxfordzie – miał zadbać o zacieśnienie relacji angielsko-duńskich. Mowa tutaj o Danielu Rogersie, który w 1588 r. przybył na dwór w Helsingør. Celem jego misji była ponowna próba zawiązania sojuszu protestantów, aby wesprzeć siły Henryka Nawarskiego, oraz omówienie sojuszu szkocko-duńskiego (Jakub VI rok później poślubił Annę Duńską, córkę Fryderyka II Oldenburga)⁴⁵.

³⁸ From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 27 July 1585, TNA, SP 81/3/79 f. 204r-205v, DCB/001/HTML/0084/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0084.xml (dostęp: 1 XI 2021).

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² D.S. Gehring, *Anglo-German Relations and the Protestant Cause: Elizabethan Foreign Policy and Pan-protestantism*, Routledge 2016, s. 138.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem, s. 141, 146.

⁴⁵ D. Rogers, *A Discourse [...] of Denmarke 1588*, [w:] D.S. Gehring, *Diplomatic Intelligence on Holy Roman Empire and Denmark during the Reigns of Elizabeth I and James VI*, vol. 49, Cambridge 2016, s. 111.

Opis swoich legacji Daniel Rogers rozpoczyna od przedstawienia przestrzeni geograficznej, historycznej oraz społecznej⁴⁶. O ile Bodley koncentrował się w swoich opisach na tym, co widział i czego był świadkiem, pomijając nieistotne dla swojej obecnej misji informacje, o tyle wspomniany już wysłannik Elżbiety I odnotowywał napotkane przez siebie miejsca oraz wskazywał na ich zmienną przynależność polityczną. Za przykład niech posłuży opis wyspy Zelandii:

In the whole Islande [mowa tutaj o Zelandii – przyp. P.F.] there is no towne more frequented then Elsenoer at this presente[,] where the late kinge builde a most royall Castell called Croen-burghe, from which place a man may see right ouer against him, the Coaste of Schania not aboue 3 English miles distaunte; which Castle is situated after such manner, that being fowre square the sea compasseth 3 Corners of the same, which aswell for the pleasante situacion, and royall magnificence, as also for strength and reuenues, is the onelie Castell (I thinke) in the world where all the shippes that Come out of Europe, towardes Sweden, Pommerlande, Pruslande, and Liuonia must paie tole, for such merchandises as they carrie and recarrie, with such seueritie, that if the merchauntes doe conceale anie small porcion of their ladinge, all their goodes are forthwith confiscated⁴⁷.

Na tak szeroki opis odwiedzonych miejsc Rogers mógł sobie pozwolić, ponieważ swoje słowa spisał już po odbyciu dwóch misji dyplomatycznych, co zaznaczył we wstępie do dzieła⁴⁸. W przypadku korespondencji dyplomatycznej Bodleya trudno mówić o czasie, który autor mógłby poświęcić na szczegółowy opis lokacji, w których dane było mu przebywać. Najistotniejsze dla późniejszego fundatora biblioteki w Oxfordzie było jak najszybsze oraz najbardziej lakoniczne przekazanie konkretnych treści swoim zwierzchnikom.

Rogers, podobnie jak Bodley, starał się zaprezentować ówczesną sytuację polityczną Danii, jednakże opisy tego pierwszego są dużo bardziej szczegółowe. Sporo uwagi poświęcił kwestiom dynastycznym na terytorium Rzeszy i Danii oraz sytuacji wewnętrznej tychże państw. W swoim opisie wspomniał o negocjacjach szkocko-duńskich z 1585 r. w sprawie odzyskania przez Oldenburgów Szetlandów i Orkadów z rąk Stuartów, by nieco dalej wymienić najważniejsze osobistości wchodzące w skład rady królewskiej Danii⁴⁹.

Dzieło *A Discourse [...] of Denmarke* w sposób komplementarny ujmuje relacje niemiecko-duńskie oraz szkocko-duńskie. Daniel Rogers przebywał w opisanych przez siebie miejscach oraz był świadkiem niektórych wydarzeń, lecz ze względu na charakter pracy

⁴⁶ *Ibidem*, s. 111-121.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 116-117.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 111.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 127-128, 142-145.

nie występuje w niej jako bohater – w przeciwieństwie do Thomasa Bodleya, który na bieżąco relacjonował swoje postępy w negocjacjach z książętami Rzeszy i Fryderykiem II.

Na sam koniec warto również wspomnieć o poselstwie do Rzeszy i Danii Johna Skeena i Williama Stewarta z 1590 r. Opis jego przebiegu sporządzony przez autorów w dużym stopniu przypomina listy, które Thomas Bodley wysyłał do swoich przełożonych w Londynie. Praca Skeena oraz Stewarta ma charakter dziennika. Wspomniane dzieło o tytule *Ane Account of ane Embassie* autorzy rozpoczęli od opisanego przygotowań do wyprawy czynionych w Londynie⁵⁰. Spora część etapów podróży, poczynając od przygotowań aż do działalności na kontynencie, została przypisana do określonego dnia. Autorzy, w większości wypadków, szczegółowo podają informacje o tym, co udało im się osiągnąć danego dnia. W swoich opisach uwzględniają również dzień tygodnia. Stąd czytelnik może dowiedzieć się, że podróż z Anglii do Rzeszy zakończyli 7 lipca 1590 r.⁵¹

Podobnie jak Bodley, Skeen i Stewart po przybyciu do Hamburga zbierali informacje o ówczesnej sytuacji politycznej oraz starali się nawiązać kontakt z książętami Rzeszy⁵². Ich opisy były bardzo szczegółowe, podobnie jak u Thomasa Bodleya. Co istotne, wysłannicy Jej Królewskiej Mości spotkali w czasie legacji swojego poprzednika. W październiku 1590 r. Skeen oraz Stewart przebywali na terytorium Zjednoczonych Prowincji i przekazali list od królowej Elżbiety I Bodleyowi, już wtedy ambasadorowi⁵³.

Z pewnością opisy wszystkich autorów mają elementy wspólne. Każdy z nich starał się przedstawić relacje angielsko-niemieckie i angielsko-duńskie, używając najodpowiedniejszej dla siebie formy. W przypadku poczty dyplomatycznej Thomasa Bodleya autor postawił na dość szczegółowy opis wydarzeń. Niestety zabrakło w nim konsekwencji co do wskazania czasu oraz miejsca opisywanych sytuacji. Podobnie było w przypadku Johna Skeena oraz Williama Stewarta, którzy mimo opisu swojej legacji w formie dziennika z czasem zaczęli odchodzić od sztywnego zapisywania dni miesiąca oraz tygodnia⁵⁴. Natomiast poselstwo Daniela Rogersa, opisane przez niego z perspektywy czasu, jest raczej pewnego rodzaju kompendium wiedzy o sytuacji politycznej Danii oraz państw ościennych, którą autor zdobył w latach 1585 oraz 1588, będąc wysłannikiem Elżbiety I we wspomnianych państwach.

⁵⁰ J. Skeen, W. Stewart, *Ane Account of ane Embassie 1590*, [w:] D.S. Gehring, *Diplomatic Intelligence...*, s. 151.

⁵¹ *Ibidem*, s. 154.

⁵² *Ibidem*, s. 155-159.

⁵³ *Ibidem*, s. 203. Bodley został ambasadorem Elżbiety I w Zjednoczonych Prowincjach zimą 1588 r. T. Bodley, *op. cit.*, s. 6; D.S. Gehring, *Diplomatic Intelligence...*, s. 203.

⁵⁴ Za przykład może posłużyć wspomniane wcześniej spotkanie z Thomasem Bodleyem, o którym wiadomo, gdzie się odbyło i ile trwało, natomiast próżno szukać informacji o dniu miesiąca. D.S. Gehring, *Diplomatic Intelligence...*, s. 205.

BIBLIOGRAFIA

Źródła:

Bodley T., *The Life of Sir Thomas Bodley Written by Himself*, Edinburgh 1894.

From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 07 May 1585, TNA, SP 81/3/69 f.69r-70v, DCB/001/HTML/0079/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0079.xml.

From: Thomas Bodley To: Lord Burghley, 31 May 1585, BL, MS Cotton Galba D IX f.47r-v, DCB/001/HTML/1108/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_1108.xml.

From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 31 May 1585, TNA, SP 81/3/74 f.190r-194v, DCB/001/HTML/0080/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0080.xml.

From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 28 June 1585, TNA, SP 75/1/55 f.127r-130v, DCB/001/HTML/0612/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0612.xml.

From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 17 July 1585, TNA, SP 81/3/77 f.200r-201v, DCB/001/HTML/0083/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0083.xml.

From: Thomas Bodley To: Sir Francis Walsingham, 27 July 1585, TNA, SP 81/3/79 f.204r-205v, DCB/001/HTML/0084/008, http://www.livesandletters.ac.uk/cell/Bodley/transcript.php?fname=xml//1585//DCB_0084.xml.

Rogers D., *A Discourse [...] of Denmarke 1588*, [w:] D.S. Gehring, *Diplomatic Intelligence on Holy Roman Empire and Denmark during the Reigns of Elizabeth I and James VI*, vol. 49, Cambridge 2016, <https://doi.org/10.1017/S0960116315000445>.

Skeen J., Stewart W., *Ane Account of ane Embassie 1590*, [w:] D.S. Gehring, *Diplomatic Intelligence on Holy Roman Empire and Denmark during the Reigns of Elizabeth I and James VI*, vol. 49, Cambridge 2016, <https://doi.org/10.1017/S0960116315000457>.

Opracowania:

Clennell W.H., *Bodley Sir Thomas*, [w:] *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford 2004, <https://doi.org/10.1093/ref:odnb/2759>.

Gehring D.S., *Anglo-German Relations and the Protestant Cause: Elizabethan Foreign Policy and Pan-protestantism*, Routledge 2016, <https://doi.org/10.4324/9781315654812>.

Górski K., Czapliński W., *Historia Danii*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965.